

УДК 340.1

*Лариса Олександрівна Макаренко,
старший науковий співробітник відділу теорії держави і права
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
ORCID: 0000-0001-6040-3838*

ПРАВА І БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Постановка проблеми. Президент України у своєму виступі на Міжнародному безпековому форумі GLOBSEC у Братиславі наголосив, що «ми маємо дати відповіді на всі виклики та небезпеки, які створила Російська Федерація для нас із вами. Політика, економіка, військова сфера, продовольство, екологія, міграція – немає такої галузі нашого життя, у якій не було б катастрофи, кризи, загрози катастрофи або кризи внаслідок дій Росії. Якість наших відповідей безпосередньо залежить тільки від одного – від нашої єдності». Тим самим В. Зеленський зауважив, що «... ми зможемо захистити наш континент і наших людей від усього того, що сьогодні нам загрожує. Але також маємо думати й про завтрашній день. Про те, що буде після перемоги, ми дуже віримо в перемогу разом з вами над тиранією» [1].

Ми живемо в час, коли доводиться долати нові загрози, що постали на історичному горизонті: забруднення та деградація глобального довкілля, перенаселення, вичерпання запасів природних ресурсів, міжнародний тероризм, збройна агресія тощо. Усвідомлюючи ці нові загрози, люди замислюються над тим, чи можна теорію людських прав і практику їх захисту переглянути так, аби їх можна було пристосувати як відповідь уже на найновітніші виклики і не приносити при цьому в жертву вже досягнутого – той обсяг та рівень захисту особи, що здійснюється за допомогою «традиційних» прав [2, с. 697].

Актуальність запропонованої проблематики дослідження зумовлена реаліями сьогодення. Адже кожна епоха та навіть рік привносять багато потенційних чи реальних загроз, небезпек, викликів для людства, які вимагають нових підходів до їх вирішення.

Права людини називають серцевиною змістовної демократії. За декілька останніх революційних десятиліть людство засвоїло важкий урок: без захисту прав людини не може існувати ані демократії, ані жодного виправдання для демократії [3, с. 98]. Цілком очевидно, що права людини, повага до них, дотримання і захист розглядаються як універсальний ідеал, основа прогресивного розвитку, передумова стійкості та стабільності суспільства.

23 червня 2022 року лідери Європейського Союзу на саміті в Брюсселі затвердили рішення надати Україні статус кандидата на вступ. Відтак українська держава має послідовно захищати системоутворюючі, демократичні цінності, найважливішими з яких є права та свободи людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема прав людини здавна привертає увагу дослідників. Назвати всіх авторів, які розглядали цю проблему, доволі складно, оскільки довелося б згадати майже всіх відомих філософів, юристів, політико-правових мислителів, що аналізували ті або інші концепції прав людини або висували власні ідеї з цього приводу. Необхідність захисту життя і здоров'я, забезпечення недоторканності особи, свободи, власності перетворює завдання пізнавального і практичного вирішення даної проблеми у невід'ємну частину циклу життєдіяльності людини і суспільства, функціонування і розвитку політичних і правових систем.

Мета статті полягає у дослідженні питань захисту прав та забезпеченні безпеки людини в умовах сучасних викликів та загроз.

Основні результати дослідження. Питання про необхідність закріплення і забезпечення прав людини в масштабах усього міжнародного співтовариства постало на порядку денному одразу ж після закінчення Другої світової війни. Актуалізація цього питання в повоєнний період зумовлена насамперед масовими порушеннями прав людини під час війни, причому не тільки з

боку ворожої сторони. Нерідко громадяни виявлялися незахищеними від свавілля влади власної держави [4, с. 62].

Першим міжнародним актом, цілі якого засновані на загальній повазі до прав людини, став Статут ООН 1945 року; у статтях 1 та 55 він зобов'язував Організацію Об'єднаних Націй сприяти повазі до прав людини і основоположних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії. Свого подальшого розвитку ці цілі набули у прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року Загальній декларації прав людини (далі – Декларація). Прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року із відповідними протоколами до неї, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року стали на довгі роки орієнтиром для більшості країн світу в сфері прав людини.

Положення Декларації стали основою національних конституцій. Українська держава задекларувала у статті 3 своєї Конституції, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Ґрунтуючись на цій меті, держава визнала за собою як свій головний обов'язок утверджувати та забезпечувати права і свободи людини.

Із усієї витвореної статтею 3 загалом багатоскладової конституційної системи, наголошує С. Головатий [2, с. 45–46, 694], чітко постають дві найголовніші її компоненти – людина і держава. У такій системі людина – це «найвища цінність». А держава в цій системі – це слуга людини, із властивою їй гідністю, з належними їй правами і свободами, з усім тим, що, власне, й становить сам сенс існування держави: оберігати найвищу цінність – людину – понад усе.

Безпрецедентний виклик усьому світовому співтовариству та міжнародному правопорядку, заснованому на Другій світовій війні, кинула сучасна, керована Путіним, Росія, коли вчинила в лютому 2014 року акт збройної агресії проти України. Цей учинок офіційної Москви породив найсерйознішу кризу в Європі від часів падіння Берлінського муру. Російська збройна агресія та анексія Криму, що стала її наслідком, а також захоплення за участю Росії в подальшому значної частини території українського Донбасу зруйнували те, заради чого 1945 року постала ООН – «заради цілей виявляти терпимість і жити разом, у мирі один з одним, як добрі сусіди». У зв'язку з цим на одному з міжнародних форумів канадійський міністр закордонних справ виголосив таке: «Москва порушує найзасадничіші гуманітарні, юридичні та насправді і моральні норми міжнародної поведінки. ... Москва і надалі порушує стрижневий принцип Статуту ООН: святість державного суверенітету і територіальної цілісності» [5].

24 лютого 2022 року відбувся воєнний напад Росії на Україну, що є продовженням російсько-української війни, розв'язаної Росією у 2014 році. З першого дня вторгнення Росія порушує правила ведення війни і масово чинить злочини проти людяності та воєнні злочини, зокрема, масові вбивства, катування та гвалтування мирного населення, викрадення та катування українських та міжнародних журналістів, політиків і громадських діячів, депортація українських громадян тощо. «Усі ці злочини не мають строків давності та потребують сумлінної фіксації з метою подальшого покарання злочинців на всіх рівнях, відшкодування збитків та депутатизації російського суспільства (за зразком денацифікації Німеччини після Другої світової війни)» [6, с. 179].

Сьогодні Міжнародний кримінальний суд веде повномасштабне розслідування воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду в Україні за зверненням 41 держави – учасниці Римського статуту, що вважається найбільшим поданням в історії цього суду. Утім, Україна не ратифікувала Римський статут донині.

Преамбула до Статуту Міжнародного кримінального суду гласить [7]: держави – учасниці цього Статуту, усвідомлюючи, що всі народи об'єднані спільними узами і що взаємопереплетення їх культур утворює спільну спадщину, та будучи стурбовані тим, що ця тонка мозаїка може бути в будь-який момент часу зруйнована, пам'ятаючи про те, що за нинішнє століття мільйони дітей, жінок і чоловіків стали жертвами немислимих злочинів, що глибоко потрясли совість людства, визнаючи, що ці тяжкі злочини загрожують загальному миру, безпеці та благополуччю, підтверджуючи, що найсерйозніші злочини, що викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства, не повинні залишатися безкарними і що їхнє дієве переслідування має бути забезпечено

як заходами, що вживаються на національному рівні, а також активізацією міжнародного співробітництва, будучи сповнені рішучості покласти край безкарності осіб, які вчиняють такі злочини, і цим сприяти запобіганню подібним злочинам, нагадуючи, що обов'язком кожної держави є здійснення його кримінальної юрисдикції над особами, які несуть відповідальність за вчинення міжнародних злочинів, знову підтверджуючи цілі та принципи Статуту Організації Об'єднаних Націй, зокрема те, що всі держави утримуються від загрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності чи політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з метою Об'єднаних Націй, підкреслюючи у зв'язку з цим, що ніщо в цьому Статуті не має сприйматися як таке, що дає якійсь державі-учасниці право втручатися у збройний конфлікт чи у внутрішні справи будь-якої держави, будучи сповнені рішучості з цією метою і на благо нинішнього та майбутніх поколінь заснувати незалежний постійний Міжнародний кримінальний суд, пов'язаний із системою Організації Об'єднаних Націй, що має юрисдикцію щодо самих серйозних злочинів, що викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства, підкреслюючи, що Міжнародний кримінальний суд, заснований на підставі цього Статуту, доповнює національні органи кримінальної юстиції, сповнені рішучості створити міцні гарантії поваги до здійснення міжнародного правосуддя та забезпечення його дотримання.

14 квітня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Постанову, якою схвалено Заяву «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» [8]. Постановою визнано геноцидом Українського народу дії Збройних сил, політичного і військового керівництва РФ під час збройної агресії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року. Вказується, що акти геноциду в діях Росії проявляються, зокрема, у вчиненні масових звірств (зокрема, в містах Буча, Ірпінь, Маріуполь, селища міського типу Бородянка, Гостомель та багатьох інших населених пунктах на території України), що виявлялися у численних випадках вбивств, викрадення, жорстокого позбавлення свободи людей, їх катування, зґвалтування, глумління над тілами вбитих і замучених.

Голові Верховної Ради України доручено спрямувати цю Заяву до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав. Генеральна прокуратура, Міністерство закордонних справ та Міністерство юстиції повинні документувати усі факти вчинення геноциду Українського народу, злочинів проти людяності, воєнних злочинів, інших тяжких злочинів на території України та ініціювання притягнення до відповідальності всіх винних осіб.

Комісарка Ради Європи з прав людини Дуня Міятович наголосила, що масштаб і серйозність порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, які мають місце в результаті агресії РФ проти України, вражають [9].

Воєнний стан змінює життя в державі. Важливо розуміти, що держава є гарантом прав людини, водночас вона також має право їх обмежувати, але виключно на законних підставах. Згідно з Указом Президента України [10] було введено воєнний стан в Україні. Відповідно до п. 3 Указу допускається обмеження окремих прав і свобод людини і громадянина, що передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, в яких закріплені такі права, як право на: недоторканність житла, таємницю телефонних розмов, свободу пересування, свободу вираження поглядів і переконань, мирні зібрання, володіння, користування і розпорядження своєю власністю, підприємницьку діяльність, працю тощо. Як правило, такі обмеження прав і свобод здійснюються в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, для охорони здоров'я населення, захисту прав і свобод інших людей тощо. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27–29, 40, 47, 51, 52, 55–63 Конституції України.

Право людини, писав І. Кант, повинно забезпечувати їй безпеку, воно надійніше за всі стіни [11, с. 299–333]. У сучасній українській мові слово «безпека» означає стан, коли кому-, чому-небудь ніхто і ніщо не загрожує [12, с. 430]. В енциклопедичному виданні «безпека» – це стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої та внутрішньої загрози [13, с. 42].

Проблема безпеки завжди була і залишається актуальною для людини і суспільства в цілому. Людина постійно дбає про збереження своїх прав і свобод від тих чи інших посягань, небезпечних явищ, прагне до безпеки, бо це благо є вічною природною потребою, умовою для життєдіяльності

людини. Безпека є найнеобхіднішою із потреб людини, і її «продукування» не може зупинятися ні на мить. Безпека людини – це об’єктивний стан і суб’єктивне відчуття фізичної, майнової, соціальної (матеріальної), психологічної і моральної захищеності людини, її прав і свобод. Людина перебуває в безпеці, коли вона, її права і свободи надійно захищені (забезпечені, гарантовані). Інакше кажучи, саме права і свободи людини та їх гарантії і забезпечують її безпеку. Адже права людини притаманні її природі, без них вона не може існувати як людська істота [14, с. 36–37].

Варто зауважити, що людина, будучи сама об’єктом і суб’єктом, системою безпеки, присутня у всіх інших системах безпеки, відіграючи базову системоутворюючу роль. Звідси забезпечення особистої безпеки стає умовою забезпечення безпеки всіх інших її форм і рівнів, але, своєю чергою, становище особистості визначається станом суспільства, держави, природи. Особистість знаходиться у фокусі практично всіх небезпек, оскільки від будь-яких деструктивних соціально-політичних, екологічних, етнічних і технічних подій страждає сама людина. Особиста безпека, захищеність людини від чинників небезпеки на рівні її особистих інтересів і потреб, має безліч різновидів. Це пов’язано з тим, що особистість є біосоціальною системою і виступає одночасно в ролі і людини як члена суспільства, і людини як живого організму, існуючого в обмежених параметрах навколишнього середовища [15, с. 13–14].

Крім того, національна безпека – це стан держави, за якого вона реалізує свій суверенітет і забезпечує життєві інтереси всього населення країни без будь-якої дискримінації від зовнішніх і внутрішніх загроз шляхом досягнення своїх національних потреб, захисту прав особи і народів та погодження національних інтересів із загальнолюдськими потребами і інтересами у межах діючих основних принципів і загальновизнаних норм міжнародного права. Для забезпечення національної безпеки потрібна система гарантій, які залежно від сфери дії поділяються на матеріальні (військові, економічні, екологічні), політичні й правові. Загрози або гарантії національної безпеки (те й інше мається на увазі як соціальні явища) можуть бути в кожній із цих галузей чи то в міжнародних відносинах, чи то у внутрішніх справах [16, с. 62–63].

Слід наголосити, що на сьогодні перед Україною стоять зовнішні та внутрішні виклики та загрози національній безпеці, які пов’язані із воєнною агресією РФ проти України, що зумовлюють їх вирішення.

Для права найвищою цінністю є збереження суспільства та життя кожного його члена. Найтяжчими злочинами є вбивство та злочини проти основ національної безпеки держави. Усі зазначені цінності є основами виживання людства, вони визначають напрями всієї правової діяльності. Вони взаємно пов’язані між собою і становлять систему. Життя людини це розвиток, реалізація усіх здібностей, закладених у ній природою – фізичних, духовних та інтелектуальних. Для їх розвитку потрібна свобода, яка виступає органічною складовою людського життя. Справжня свобода – можливість вибору. Людина повинна відповідати за свій вибір, свобода має наслідком відповідальність. З одного боку, відповідальність є тягарем (багато людей згодні відмовитись від свободи, щоб не нести пов’язану з нею відповідальність), з другого – пов’язана з гідністю [17, с. 14].

Учасники Ініціативної групи «Першого грудня» уклали «Українську хартію вільної людини», висловивши в ній життєві орієнтири для нашого суспільства, і водночас надати поштовху до об’єднання всіх людей, які хочуть доброго і гідного життя в Україні і навколо неї. «Людина прагне бути вільною, бо саме свобода надає смислу, гідності і цінності людському життю. Це і є дорога до щастя, до якого ми, віруючі і невіруючі, але всі у широкому філософському сенсі Божі діти, покликані... Усі люди створені вільними. Саме це найвагоміше право людини, отримане кожним / кожною від народження, визначає суть нашої цивілізації. Бути вільною людиною – це не лише зовнішня ознака, яка об’єднує усіх нас за правами, але й внутрішній духовний вибір. Невільна людина не здатна бути ані щасливою, ані захищеною, ані впевненою у своєму майбутньому. Бути вільною людиною – це насамперед означає брати на себе відповідальність...» [18].

А чи здатна доктрина людських прав забезпечити доконечно потрібні рамки для подальшого співіснування людських спільнот в умовах усе зростаючої небезпеки та взаємозалежності світу – світу, у якому на карту поставлене колективне виживання людської раси? Безсумнівно, стверджує С. Головатий [2, с. 699], аби вижити та бути успішною, ідея людських прав має адаптуватись і до всіляких нових загроз, і до всіляких нових викликів. Убачаючи в теорії людських прав «дистиляцію нагромадженої історичної мудрості та найкращий рівень наближення до моральної істини

стосовно стану людини» [19, р. 39], її можна сприймати як найкращу надію людей щодо майбутності самого людства.

Висновки. Кожна епоха та навіть рік привносять багато потенційних чи реальних загроз, небезпек, викликів для людства, які вимагають нових підходів до їх вирішення. Права людини, повага до них, дотримання і захист розглядаються як універсальний ідеал, основа прогресивного розвитку, передумова стійкості та стабільності суспільства. Необхідність захисту життя і здоров'я, забезпечення недоторканності особи, свободи, власності, перетворює завдання пізнавального і практичного вирішення даної проблеми у невід'ємну частину циклу життєдіяльності людини і суспільства, функціонування і розвитку політичних і правових систем.

Головним обов'язком нашої держави є забезпечення безпеки людини, яка може бути досягнута лише через усунення причин створення загроз для людини, її прав і свобод. Гарантування безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, потребує створення належних умов реалізації державної політики, спрямованої на захист національних цінностей та реалізацію національних інтересів України.

Список використаних джерел

1. Президент України на Міжнародному безпековому форумі GLOBSEC у Братиславі: Маємо дати відповіді на всі виклики та небезпеки, які створила Росія для нас із вами. 02.06.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-na-mizhnarodnomu-bezpekovomu-forumi-globs-75549>
2. Головатий С. Про людські права. Лекції. Київ: Дух і літера, 2016. 760 с.
3. Фулей Т. Вплив практики Європейського суду з прав людини на судову практику України: підходи та виміри. *Право України*. 2015. № 2. С. 98–112.
4. Загальна теорія права: підручник; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Baire, 2015. 392 с.
5. Address by Minister Baird to the NATO Council of Canada Conference – Ukraine: The Future if International Norms. URL: <https://www.international.gc.ca/media/aff/speeches-discours/2014/11/18b.aspx?lang=eng&pedisable=true>
6. Деокупація. *Юридичний фронт* [Електронне видання]: матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) / Державний торговельно-економічний ун-т, Українська асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. 224 с.
7. Римський статут Міжнародного кримінального суду (редакція від 16.01.2002 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
8. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова ВРУ від 14.04.2022 р. № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>
9. Візит до України: Комісарка Міятівич закликає до постійної підтримки та справедливості для жертв війни. Офіс Ради Європи в Україні, 07.05.2022 р. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/visit-to-ukraine-commissioner-mijatovic-calls-for-continuous-support-and-justice-for-victims-of-the-war>
10. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
11. Кант И. Из лекций по этике. Этическая мысль: науч.-публицистические чтения. Москва: 1988. С. 299–333.
12. Словник української мови: в 20 т. Київ: Наукова думка, 2010. Т. 1: А-Б. 912 с.
13. Храмов В. Безпека. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. Т. I. С. 42.
14. Тихий В. П. Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2 (85). С. 31–46.
15. Дуднікова І. І. Безпека життєдіяльності. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 268 с.
16. Ісакович С. В. Міжнародно-правові гарантії безпеки України. Суверенітет України і міжнародне право. Київ: Манускрипт, 1995.
17. Аксиологія права. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2017. Т. 2: Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. С. 14–18.
18. Українська хартія вільної людини / Ініціативна група «Першого грудня» (В'ячеслав Брюховецький, Богдан Гаврилишин, Семен Глузман, Володимир Горбулін, Іван Дзюба, Мирослав Маринович, Мирослав Попович, Євген Сверстюк, Вадим Скуратівський, Ігор Юхновський). URL: https://zn.ua/ukr/internal/ukrayinska_hartiya_vilnoyi_lyudini.html
19. Morton E. Winston. The Philosophy of Human Rights. Belmont, California: Wadsworth, 1989.

References

1. Prezydent Ukrainy na Mizhnarodnomu bezpekovomu forumi GLOBSEC u Bratislavi: Maiemo daty vidpovidi na vsi vyklyky ta nebezpeky, yaki stvoryla Rosiia dlia nas iz vamy. 02.06.2022 r. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-na-mizhnarodnomu-bezpekovomu-forumi-globs-75549>
2. Holovatyi S. Pro liudski prava. Lektsii. Kyiv: Dukh i litera, 2016. 760 s.
3. Fulei T. Vplyv praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny na sudovu praktyku Ukrainy: pidkhody ta vymiry. *Pravo Ukrainy*. 2015. № 2. S. 98-112.
4. Zahalna teoriia prava: pidruchnyk; za zah. red. M. I. Koziubry. Kyiv: Vaite, 2015. 392 s.
5. Address by Minister Baird to the NATO Council of Canada Conference – Ukraine: The Future if International Norms. URL: <https://www.international.gc.ca/media/aff/speeches-discours/2014/11/18b.aspx?lang=eng&pedisable=true>
6. Deokupatsiia. *Yurydychnyi front* [Elektronne vydannia]: materialy Mizhnarodnoho ekspertnoho kruhloho stolu (Kyiv, 18 bereznia 2022 r.) / Derzhavnyi torhovelno-ekonomichniy un-t, Ukrainka asotsiatsiia porivnialnoho pravoznavstva, Ukrainka asotsiatsiia mizhnarodnoho prava, Asotsiatsiia reintehratsii Krymu; uporiad. i nauk. red. O. V. Kresin. Kyiv: Derzh. torh.-ekon. un-t, 2022. 224 s.
7. Rymyskyi statut Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu (redaktsiia vid 16.01.2002 r.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
8. Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vchynennia Rosiiskoiu Federatsiiei henotsydu v Ukraini»: Postanova VRU vid 14.04.2022 r. № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>
9. Vizyt do Ukrainy: Komisarka Miiatovych zaklykaie do postiinoi pidtrymky ta spravedlyvosti dlia zhertv viiny. Ofis Rady Yevropy v Ukraini, 07.05.2022 r. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/visit-to-ukraine-commissioner-mijatovic-calls-for-continuous-support-and-justice-for-victims-of-the-war>
10. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 r. № 64/2022 r. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
11. Kant Y. Yz lektsyi po etyke. *Этыческаиа мысл: nauch.-publytsystycheskye chteniya*. Moskva: 1988. S. 299–333.
12. Slovyuk ukrainskoi movy: v 20 t. Kyiv: Naukova dumka, 2010. T. 1: A-B. 912 s.
13. Khramov V. Bezpeka. Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: U 10 t. / Vidp. red. Yu. I. Rymarenko, Ya. Yu. Kondratiev, V. Ya. Tatsii, Yu. S. Shemshuchenko. Kyiv: Vydavnychi Dim «In Yure», 2003. T. I. S. 42.
14. Tykhyi V. P. Bezpeka liudyny: poniattia, pravove zabezpechennia, znachennia, vydy. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2016. № 2 (85). S. 31–46.
15. Dudnikova I. I. Bezpeka zhyttiedialnosti. Kyiv: Vyd-vo Yevrop. un-tu, 2003. 268 s.
16. Isakovych S. V. Mizhnarodno-pravovi harantii bezpeky Ukrainy. Suverenitet Ukrainy i mizhnarodne pravo. Kyiv: Manuscript, 1995.
17. Aksiolohiia prava. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: u 20 t. Kharkiv: Pravo, 2017. T. 2: Filosofiia prava / redkol.: S. I. Maksymov (holova) ta in.; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy; In-t derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Nats. yuryd. un-t imeni Yaroslava Mudroho. S. 14–18.
18. Ukrainka khartiia vilnoi liudyny / Initsiatyvna hrupa «Pershoho hrudnia» (Viacheslav Briukhovetskyi, Bohdan Havrylyshyn, Semen Hluzman, Volodymyr Horbulin, Ivan Dziuba, Myroslav Marynovych, Myroslav Popovych, Yevhen Sverstiuk, Vadym Skurativskyi, Ihor Yukhnovskyi). URL: https://zn.ua/ukr/internal/ukrayinska_hartiya_vilnoyi_lyudini.html
19. Morton E. Winston. *The Philosophy of Human Rights*. Belmont, California: Wadsworth, 1989.

Макаренко Л. О. Права і безпека людини в умовах сучасних викликів та загроз

У статті права людини, повага до них, дотримання і захист розглядаються як універсальний ідеал, основа прогресивного розвитку, передумова стійкості і стабільності суспільства. Необхідність захисту життя і здоров'я, забезпечення недоторканності особи, свободи, власності, перетворює завдання пізнавального і практичного вирішення даної проблеми у невід'ємну частину циклу життєдіяльності людини і суспільства, функціонування і розвитку політичних і правових систем.

Зазначається, що права людини називають серцевиною змістовної демократії. За декілька останніх революційних десятиліть людство засвоїло важкий урок: без захисту прав людини не може існувати ані демократії, ані жодного виправдання для демократії.

Наголошується, що ми живемо в час, коли доводиться долати нові загрози, що постали на історичному горизонті: забруднення та деградація глобального довкілля, перенаселення, вичерпання запасів природних ресурсів, міжнародний тероризм, збройна агресія тощо. Акцентовано увагу на воєнному нападі Росії на Україну, що відбувся 24 лютого 2022 року і є продовженням російсько-української війни, розв'язаної Росією

у 2014 році. З першого дня вторгнення Росія порушує правила ведення війни і масово чинить злочини проти людяності та воєнні злочини, зокрема, масові вбивства, катування та гвалтування мирного населення, викрадення та катування українських та міжнародних журналістів, політиків і громадських діячів, депортація українських громадян тощо. Усі ці злочини не мають строків давності та потребують сумлінної фіксації з метою подальшого покарання злочинців на всіх рівнях, відшкодування збитків та депутатизації російського суспільства.

Як висновок акцентовано увагу на тому, що головним обов'язком нашої держави є забезпечення безпеки людини, яка може бути досягнута лише через усунення причин створення загроз для людини, її прав і свобод. Гарантування безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, потребує створення належних умов реалізації державної політики, спрямованої на захист національних цінностей та реалізацію національних інтересів України.

Ключові слова: права людини, безпека, безпека людини, злочини, злочини проти людяності, воєнні злочини.

Makarenko L. O. Human rights and security in the conditions of modern challenges and threats

In the article, human rights, respect for them, observance and protection are considered as a universal ideal, the basis of progressive development, a prerequisite for stability and stability of society. The need to protect life and health, ensure the inviolability of the person, freedom, and property, turns the task of cognitive and practical solution of this problem into an integral part of the life cycle of a person and society, the functioning and development of political and legal systems.

It is noted that human rights are called the core of meaningful democracy. In the last few revolutionary decades, humanity learned a hard lesson: without the protection of human rights, there can be neither democracy nor any justification for democracy.

It is emphasized that we live in a time when we have to overcome new threats that have appeared on the historical horizon: pollution and degradation of the global environment, overpopulation, depletion of natural resources, international terrorism, armed aggression, etc. Attention is focused on Russia's military attack on Ukraine, which took place on February 24, 2022 and is a continuation of the Russian-Ukrainian war launched by Russia in 2014. From the first day of the invasion, Russia has been violating the rules of war and committing crimes against humanity and war crimes on a massive scale, in particular, mass murders, torture and rape of the civilian population, kidnapping and torture of Ukrainian and international journalists, politicians and public figures, deportation of Ukrainian citizens, etc. All these crimes do not have a statute of limitations and require conscientious recording in order to further punish criminals at all levels, compensate for damages, and deputize Russian society.

As a conclusion, attention is focused on the fact that the main duty of our state is to ensure human security, which can be achieved only by eliminating the causes of threats to a person, his rights and freedoms. Guaranteeing the safety of individuals, society and the state against external and internal threats requires the creation of appropriate conditions for the implementation of state policy aimed at protecting national values and realizing the national interests of Ukraine.

Key words: human rights, security, human security, crimes, crimes against humanity, war crimes.

DOI: 10.33663/2524-017X-2022-13-19